DATE ZOOARHEOLOGICE PRIVIND SANCTUARUL ŞI ZONA ADIACENTĂ, DE LA RĂCĂTĂU (JUD. BACĂU)

CARMEN HRIŞCU, LUMINIŢA BEJENARU (Iaşi)

Materialul osteologic care face obiectul studiului de faţă provine din campania arheologică efectuată în anul 1995. Lotul a fost recoltat din două secţiuni trasate în perimetrul acropolei cetăţii geto-dacice de la Răcătău (jud. Bacău), şi anume: S38, în incinta sacră, şi S40, care surprinde două locuinţe (L1 şi L2). Eşantionul este datat în intervalul secolelor I î.Hr. - I d.Hr. şi se ridică la peste 1200 de piese osteologice de mamifere, dintre care au fost identificate 1047 de fragmente. Resturile nedeterminabile sunt reprezentate prin aşchii de os provenind cu mare probabilitate de la speciile de mamifere deja reperate în cadrul lotului.

Analiza a fost efectuată separat pe eşantioanele din cele două secţiuni, avându-se în vedere provenienţa materialului osteologic. Repartiţia procentuală pe specii este redată în tabelul 1.

În ceea ce priveşte ansamblul resturilor faunistice recoltate din sanctuar, prima impresie ce se degajă este similitudinea cu loturile din cele două locuinţe: astfel, oasele sunt la fel de fragmentate, având urme de tranşare şi de arsură. Se remarcă însă şi unele excepţii sau nuanţe, care ar putea evidenţia probabil originalitatea acestui depozit.

În cadrul studiului au fost urmărite comparativ în mod special indiciile care ar permite remarcarea unei anumite selecţii a animalelor sacrificate în interiorul zonei sacre, şi anume: inventarul speciilor, efectivele prezente, distribuţia pe regiuni corporale, vârsta şi sexul indivizilor.

Pentru lotul analizat, lista speciilor prezente în sanctuar este aproape identică cu cea obţinută în cele două locuinţe, predominând speciile domestice. Ca o excepţie, pe care nu o considerăm suficient de semnificativă, se remarcă absenţa resturilor de câine din sanctuar. Resturile acestei specii sunt însă extrem de puţine şi în cele două locuinţe. La speciile domestice se adaugă, în număr redus, resturi de la specii sălbatice. Poziţia animalelor sălbatice în sanctuar, pentru acest lot, este comparabilă cu cea ocupată de această grupare în cele două locuinţe de pe acropolă. Un studiu efectuat anterior semnalează însă vânătoarea ca o "ocupaţie bine circumscrisă"[1], pe baza unei impresionante liste a speciilor identificate.

Numărul redus al resturilor determinate în zona acropolei nu permite reconstituirea unor practici rituale legate de aceste specii; procentajul precum şi prezenţa speciilor sălbatice ar putea avea o cauză probabilă în faptul că vânătoarea nu era o caracteristică a clasei sacerdotale de la Răcătău, prezentă în acest perimetru.

Resturile speciilor domestice identificate în zona acropolei, atât în sanctuar, cât şi în cele două locuinţe, provin de la animale consumate şi sunt similare cu cele ce caracterizează aşezarea rurală[2]. Compararea semnelor de intervenţie umană în cadrul materialului osteologic între zona sacră şi cele două locuinţe nu a relevat nici o deosebire semnificativă; s-a întâlnit toată gama semnelor de "măcelărie", de la urmele fine, lăsate de cuţit, la cele făcute cu unelte de tip topor. Aceste caracteristici nu pun la îndoială caracterul "menajer" al speciilor prezente.

Distribuţia pe regiuni corporale (figura 1 -a şi -b) reflectă comparativ o repartiţie omogenă a tuturor părţilor de schelet pentru bovinele domestice, în cadrul ambelor secţiuni; la porcine predomină porţiunile de craniu şi rahis în sanctuar, situaţie, de altfel, identică şi în cele două locuinţe; la cal, deşi nu au fost descoperite schelete întregi sau părţi aflate în conexiune anatomică, se remarcă pentru zona sacră absenţa porţiunilor care caracterizează aşa-numitele regiuni "cărnoase" ale corpului, acestea fiind mult mai bine reprezentate în cadrul lotului oferit de cele două locuinţe (este ştiut că această specie era folosită în alimentaţie de către geto-daci). În legătură cu aspectele relevate, considerăm totuşi că efectivele sunt prea modeste pentru a oferi o frecvenţă revelatoare a părţilor corporale. Situaţia însă nu diferă esenţial de cea semnalată pentru unele sanctuare galo-romane[3].

Astfel lotul descoperit în sanctuar provine în special de la animale consumate, excepţie făcând probabil calul. Ca şi în locuinţe, specia cea mai frecventă este reprezen-

THRACO-DACICA, tomul XIX, nr. 1-2, Bucureşti, 1998, p. 191-195

tată de bovinele domestice. O astfel de concordanţă a fost observată şi în sanctuarele galice, unde porcul, specie caracteristică în alimentaţie, era cel mai frecvent şi în sanctuar, fiind de preferinţă consumat[4]. La cal, consumul este desigur mai mult excepţional în sanctuar, comparativ cu aşezarea.

După cum se ştie, vârsta şi sexul animalului constituie unele dintre principalele criterii în alegerea animalelor destinate sacrificiului. Confruntarea rezultatelor obţinute pe baza examinării seriilor dentare şi a stadiului de epifizare la nivelul scheletului postcranian a permis unele observaţii. Din câte am putut să ne dăm seama, pe un material destul de redus ca număr de piese osteologice, structura vârstelor identificate la animalele din zona sacră nu a relevat deosebiri esenţiale faţă de ceea ce se întâlneşte în mod curent în cadrul "resturilor menajere". Astfel, pentru bovinele domestice (*Bos taurus*), s-a constatat că în cele două locuinţe majoritatea resturilor provine de la indivizi sacrificaţi în jurul vârstei de 3,5-4 ani; deci nu apar resturi de la categoria de vârstă nematură. În cadrul lotului prelevat din incinta sacră s-au descoperit şi resturi de la indivizi nematuri, respectiv de 12-18 luni şi de 18-22 luni, majoritatea fiind însă şi aici reprezentată de categoria 2-4 ani; de asemenea s-a evidenţiat şi un rest de la un individ de circa 5-7 ani. Suinele domestice (*Sus domesticus*) sunt caracterizate în ambele loturi printr-o repartiţie echilibrată între categoriile nematur-matur, minima de vârstă la sacrificare fiind ceva mai coborâtă în cadrul lotului provenit din sanctuar, unde s-a evidenţiat un rest de mandibulă al unui individ de 3-6 luni; în locuinţe, cel mai tânăr individ descoperit atinsese 18-22 luni în momentul sacrificării, iar maxima atinsă, în ambele loturi, este de 3-4 ani. La această specie se observă un raport egal al sexelor. Ambele specii, *Ovis aries* şi *Capra hircus*, au fost identificate în cele două secţiuni. Animalele erau sacrificate la maturitate, în jurul vârstei de 2-3,5 ani; în S38 se remarcă un rest de la un individ de circa 12-18 luni şi altul de la un individ de circa 5-7 ani. Resturile provenite de la cal (*Equus caballus*) au putut fi atribuite unui individ de circa trei ani, prezent în S40 şi la doi indivizi, unul de 22-24 luni, iar altul de 3 ani, în S38. Fragmentele mistreţului (*Sus scrofa*), provin de la patru indivizi, prezenţi în S38, cu vârste cuprinse între 1 an şi 3,5 ani şi de la un individ de circa 1 an, prezent în S40. Singurul rest atribuit căpriorului (*Capreolus capreolus*), provine de la un individ de circa 5-7 ani.

Astfel, pentru speciile domestice se pare că animalele erau sacrificate în momentul când acest proces devenea rentabil, fenomen de altfel integrat realităţilor economice din această perioadă.

Concluzii

- repartiţia pe specii a resturilor scheletice identificate în zona sacră a davei de la Răcătău nu se deosebeşte prea mult de ceea ce s-a întâlnit în complexele de locuire din aceeaşi aşezare;
- repartiţia fragmentelor osteologice pe marile regiuni corporale în cadrul fiecărei specii nu a adus precizări în plus în tentativa de a putea surprinde un "comportament" particular.

O faună aparent "banală" întâlnită în zona sacră a aşezării de la Răcătău nu schimbă cu nimic importanţa arheologică a descoperirii. O mulţime de factori legaţi de particularitatea "gestului sacru" însuşi, au putut interveni: posibila sacrificare a animalelor în afara perimetrului considerat "zona sacră"; depunerea sau nu simbolică şi/sau aleatoare a unor mici părţi din corpul acestora; importanţa poate redusă a "părţii" depuse în raport cu alegerea animalului sacrificat; o oarecare preocupare pentru curăţirea zonei.

De asemenea interpretarea nu poate fi disociată de condiţiile de săpături şi de înregistrarea observaţiilor în teren.

NOTE

1. S. Haimovici, *Materialul faunistic de la Răcătău*, Carpica, XX, 1989, p.309-312.
2. *Ibidem*.
3. P. Meniel, *Chasse et elevage chez les Gaulois*, Les Editions Errance, Paris, 1987, p. 123-124.
4. Idem, *Les sacrifices d'animaux chez les Gaulois*, Editions Errance, Paris, 1992, p. 38.

DONNÉES ZOOARCHÉOLOGIQUE CONCERNANT LE SANCTUAIRE ET LA ZONE ADJACENTE DE RĂCĂTĂU (DÉP. DE BACĂU)

Résumé

Les restes ostéologiques étudiés proviennent de deux sections tracés dans le périmètre de l'acropole géto-dacique de Răcătău (département de Bacău): S 38 (dans l'enceinte sacrée) et S 40 (qui surprend deux logements - L1 et L2).

L'échantillon est daté aux Ier siècle av. J.-C. - Ier siècle après J.-C., il s'accroît aux 1200 pièces ostéologiques de mammifères, parmi qui ont été identifiés 1047 fragments.

La répartition des restes squelettique par espèces, dans l'enceinte sacrée ne se distingue pas en trop de ce qui a été déterminé pour les deux logements (tableau 1).

La distribution des fragments ostéologiques par les grandes régions corporelles, pour chaque espèce, n'a pas donné des précisions supplémentaires en notre essai de surprendre un "comportement" particulier (figures 1 -a et 1 -b).

EXPLICATION DES FIGURES

Tableau 1. Répartition des restes ostéologiques par espèces.

Fig. 1-a. Distribution des restes ostéologiques par régions corporelles, provenus du S 38; 1-b. Distribution des restes ostéologiques par régions corporelles, provenus du S 40.

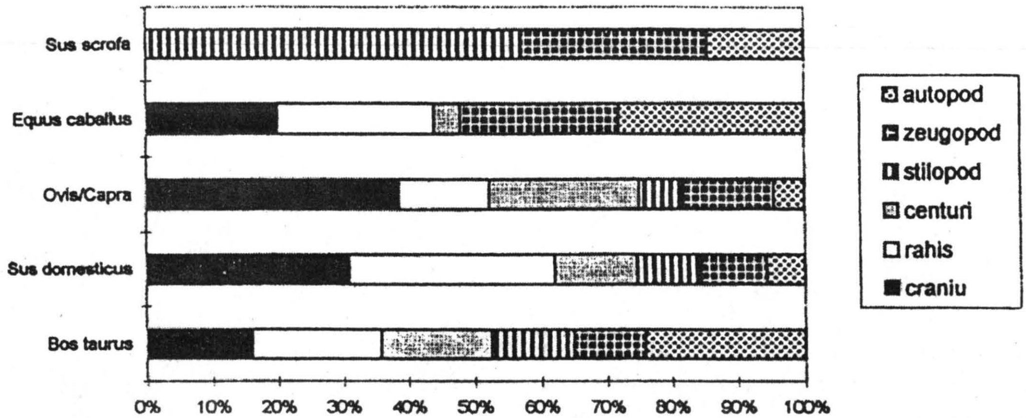

Figura 1 -a. Distribuţia pe regiuni corporale a resturilor scheletice provenite din S 38.

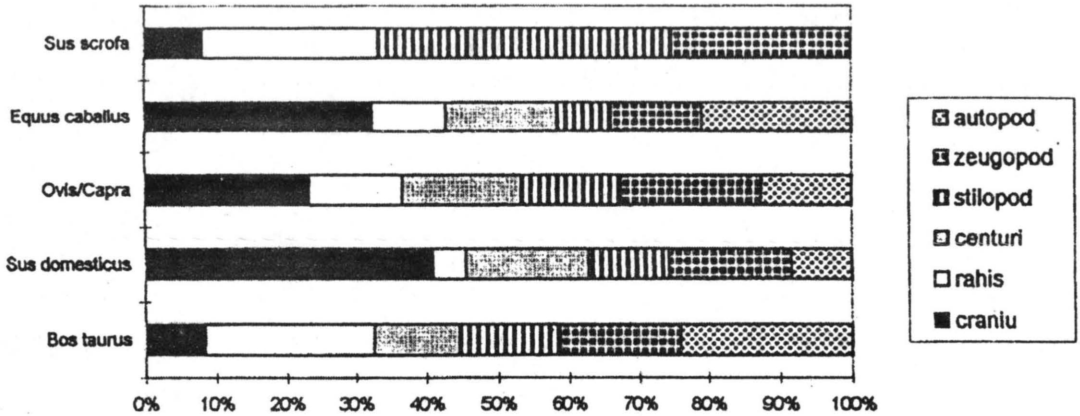

Figura 1 -b. Distribuţia pe regiuni corporale a resturilor scheletice provenite din S 40.

Tabelul 1. - Repartiția procentuală a resturilor faunistice, pe specii

Specia	S 38		S 40			
	NR	%	L 1	L 2	TOTAL L1+L2	
					NR	%
Bos taurus	162	52,25	230	133	366	49,6
Sus domesticus	71	22,90	104	52	156	21,2
Ovis/Capra	44	14,19	63	57	120	16,3
Equus caballus	25	8,06	52	25	77	10,5
Canis familiaris	0	0	5	0	5	0,6
Sus scrofa	7	2,25	7	5	12	1,6
Capreolus capreolus	0	0	0	1	1	0,2
Lepus europaeus	1	0,32	0	0	0	0
Total determinate	310	100	461	273	737	100
Nedeterminate	61	16,4	115	68	183	19,9